

Висновки

1. На підприємствах необхідно створити систему взаємозв'язку різних видів інформації. На її основі повинна бути організаційно побудована єдина система бухгалтерського обліку з метою методичного забезпечення потреби як фінансового, так й управлінського обліку підприємства. Ця система повинна, з одного боку, забезпечувати необхідною інформацією управлінські потреби керівників усіх рівнів підприємства, а з іншого – у ній повинні міститися також дані для зовнішніх користувачів.

2. Оскільки в управлінні використовуються як планові, так і фактичні дані, необхідно, щоб їх розробка проводилася за єдиною методикою з обліком та урахуванням єдиних об'єктивних факторів.

3. Застосування різних методів калькулювання витрат є необхідною умовою оперативного контролю за діяльністю підприємства й для оцінки результатів його діяльності, адже в остаточному результаті від їхнього рівня залежить величина одержуваного підприємством прибутку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Драган О. І. Облік у системі функцій управління витратами / О. І. Драган // Інвестиції: практика та досвід. – 2008. – № 16. – С. 30–33.

2. Сухина Л. П. Использование информации о затратах в бухгалтерском и управленческом учете: проблемы и пути их решения / Л. П. Сухина // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 3. – С. 206–212.

3. Белоусова И. Методы учета производственных затрат и калькулирования себестоимости продукции / И. Белоусова // Бухгалтерский учет и аудит. – 2006. – № 9. – С. 3–5.

4. Красва Я. В. Методи обліку виробничих витрат і калькулювання собівартості продукції / Я. В. Красва // Держава та регіони. Серія «Економіка та підприємництво». – 2007. – № 5. – С. 168–171.

5. Талер Т. В. Пошук шляхів зниження собівартості продукції промислового підприємства / Т. В. Талер // Держава та регіони. Серія «Економіка та підприємництво». – 2006. – № 5. – С. 415–417.

V. Manakina, N. Shpachynska

ACCOUNTING SYSTEM AS REALIZATION OF COST MANAGEMENT FUNCTION

In the article a function and methods of management charges is exposed by the system of account of charges. Proved expedience of the use of information of record-keeping for an operative management charges, influencing of different methods of calculation on the prime price of products is analysed. The necessity of application of the unique method of account of factors of production for the aims of book-keeping and administrative account.

Keywords: management of charges, account, methods of calculation, prime price, factors of production.

© В. Манакіна, Н. Шпачинська
Надійшла до редакції 13.03.2009

УДК:336.717.22:336.713

ДЕПОЗИТНА ПОЛІТИКА І ЇЇ РОЛЬ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТІЙКОСТІ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

АЛЛА ЧЕРЕП,

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри
фінансів та кредиту Запорізького національного університету

ТЕТЯНА ДВИГУН,

Запорізький національний університет

У статті досліджено сутність депозитної політики комерційного банку, визначено механізми її реалізації і роль у забезпеченні стійкості комерційного банку. Показано місце депозитної політики комерційного банку в забезпеченні ефективності функціонування банківського інституту, її взаємозв'язок зі стабільністю грошово-кредитного ринку в Україні.

Ключові слова: депозитні операції, грошові ресурси, процентні ставки, комерційний банк, депозити.

Постановка проблеми. Криза вітчизняної банківської системи, яка триває вже близько року, зумовила жорстке протистояння між комерційними банками за ресурси та напрямки їх розміщення. Щоб

залучати кошти за нижчою ціною, а розміщувати за вищою, банки та інші фінансові установи вдаються до застосування різноманітних фінансових інструментів та розширення видів діяльності.

№ 4 (95) червень 2009 р.

Сьогодні не піддається сумніву й той факт, що основним фактором впливу на грошово-кредитному ринку є ефективна депозитна політика комерційного банку. Але ознаки та виміри такої ефективності потребують подальшого наукового дослідження та корегування з огляду на макро- та мікроекономічну ситуацію в країні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні концепції, присвячені проблематиці депозитної діяльності банків, ускладнюються та диференціюються разом зі зміною умов функціонування й обігу позикового капіталу. Значні розробки у вивченні депозитів у складі ресурсної бази сучасних банківських інститутів здійснили Г. Айленбергер, Р. Еллер, П. Роуз, проаналізувавши проблеми формування депозитних вкладів у структурі ресурсної бази комерційного банку з двох позицій: управління банківським капіталом та управління зобов'язаннями банку. Проблема формування ефективної депозитної політики комерційних банків присвячені дослідження вітчизняних економістів, зокрема Д. Завадської, В. Кириленко, О. Дмитрієвої, Д. Олійника, Н. Парасії-Вергуленко та ін. Усі вони сходяться на думці, що вивчення особливостей формування депозитної політики в умовах зростаючої конкуренції слід розпочинати з дослідження механізму її реалізації та ролі в забезпеченні стійкості комерційного банку.

Отже, **метою** статті є визначення місця депозитної діяльності в сукупності операцій банку та дослідження її ролі в механізмі перерозподілу фінансових ресурсів.

Виклад основного матеріалу. Суть депозитної політики необхідно розглядати як у широкому смислі слова, так й у вузькому. У широкому смислі депозитна політика комерційного банку характеризується як стратегія і тактика банку при здійсненні ним діяльності по залученню ресурсів на поворотній основі, а також при організації й управлінні депозитним процесом [1]. Під депозитною політикою у вузькому смислі слова розуміється стратегія й тактика банку в частині організації депозитного процесу [Там само]. Виходячи із цього, депозитна політика має включати ряд напрямів, а саме:

- аналіз депозитного ринку;
- визначення цільових ринків для мінімізації депозитних ризиків;
- мінімізацію витрат у процесі залучення коштів у депозити;
- оптимізацію управління депозитним і кредитним портфелями банку;
- підтримку ліквідності банку й підвищення його стійкості.

Метою депозитної політики є залучення якомога більшого обсягу грошових ресурсів за найменшою ціною.

Успішна реалізація цієї багатогранної мети депозитної політики банку передбачає вирішення в процесі її формування таких завдань:

- сприяння в процесі проведення депозитних операцій отриманню банківського прибутку або створенню умов для отримання прибутку в майбутньому;
- підтримка необхідного рівня банківської ліквідності;
- забезпечення диверсифікації суб'єктів депозитних операцій у різних формах депозитів;
- підтримка взаємозв'язку та взаємної узгодженості між депозитними операціями й операціями з видачі позик по сумах і термінах депозитів і кредит-

них вкладень;

- мінімізація вільних коштів на депозитних рахунках;
- проведення гнучкої процентної політики;
- постійне дослідження способів і засобів зменшення процентних витрат до залучення ресурсів;
- розвиток банківських послуг і підвищення якості й культури обслуговування клієнтів.

Залучення банківськими установами коштів на депозит здійснюється за певною відсотковою ставкою. Відсоток – це засіб стимулювання залучення депозитів (вкладів) у банк. Розмір відсоткової ставки за депозитами переважно визначається двома основними чинниками: сумою вкладу та терміном розміщення коштів.

Ставка депозитного відсотка є відношенням суми грошових коштів, що сплачуються у вигляді відсотка, до суми коштів, які одержані у вигляді депозиту. Порядок нарахування й виплати відсотків, розмір відсоткової ставки за вкладом фіксуються в депозитному договорі. Відсоток має стимулювати вкладників до тривалого збереження грошових коштів на банківських рахунках, тобто збереження коштів в організованих формах.

Як правило, у вітчизняній банківській практиці проявляється тенденція: чим стабільніший і надійніший банк, тим менше він прагне встановити максимально високі відсоткові ставки за депозитами. І навпаки, маловідомі банки пропонують максимальні відсоткові ставки, прагнучи залучити більше вкладів.

При встановленні процентних ставок за депозитами варто враховувати, що депозити є лише частиною глобальної проблеми формування процентної політики банку, оскільки заощадження населення – це частина залучених кредитних ресурсів, а отже, будь-яка зміна процентних ставок за депозитами спричинить зміну вартості кредиту [2, с. 88].

З метою удосконалювання процентної політики комерційного банку по депозитах варто виходити, поперше, із того, що в умовах сформованого напруженого становища зі збалансованістю грошових прибутків і витрат населення, а також наявності значних коштів у тіні необхідно підсилити стимулювання стабільного й тривалого зберігання заощаджень. По-друге, з огляду на зниження купівельної спроможності гривні й, відповідно, знецінення заощаджень населення в умовах інфляції необхідна індексація коштів населення по банківських внесках. При цьому реальна процентна ставка по внесках включає власне процент, що забезпечує збільшення вартості вкладеної суми, та інфляційний процент, що забезпечує зберігання реальної вартості вкладень. По-третє, при вдосконаленні процентної політики банку важливо брати до уваги зростання й диференціацію доходів населення. На сучасному етапі створюються передумови для активізації механізму соціального контролю й на цій основі запобігання негативному впливу інфляції на заощадження, особливо для пенсіонерів, молоді та інших малозабезпечених груп населення.

Проявом конкуренції на ринку депозитів є прагнення фінансово-кредитних установ залучити до себе вільні кошти юридичних і фізичних осіб на основі більш високої відсоткової ставки. Вкладники при прийнятті рішення зберігати власні кошти на депозит керуються насамперед трьома основними міркуваннями: надійність банку; рівень відсоткової ставки закладами; якість обслуговування клієнтів.

Аналіз структури залучених клієнтських коштів комерційного банку в умовах конкуренції між банка-

ми за грошові ресурси, яка зростає, має першочергове значення для управління банком. Якість залучення ресурсів виявляється насамперед у їх стабільності. І чим більшою є частка стабільних ресурсів, тим, природно, вищою є ліквідність. Структура залучених клієнтських коштів не тільки відображає ступінь стійкості ресурсної бази банку, але й дозволяє прогнозувати потребу в ліквідних коштах для погашення зобов'язань за депозитами, отриманими кредитами. Клієнтські кошти, на частку яких припадає основна частина залучених ресурсів, є базисом для підтримки надійності банку [3, с. 31].

Аналіз стану депозитної бази вітчизняних банків показує, що протягом останніх трьох місяців 2008 року (з 01.10.2008 р. до 01.01.2009 р.) кошти фізичних осіб у національній валюті зменшилися на 19 млрд грн (на 15%), в іноземній валюті (доларовий еквівалент) – на 2 млрд доларів США (майже на 13%); кошти суб'єктів господарювання в національній валюті зменшилися на 11 млрд грн (майже на 12%), в іноземній валюті (доларовий еквівалент) – на 0,3 млрд доларів США (на 3,5%) [4].

Однак згідно зі статистикою в грудні 2008 р. кошти, розміщені фізичними особами на рахунках у банках, збільшилися на 4,3% – до 215,6 млрд грн, депозити юридичних осіб – на 7,6% – до 142,3 млрд грн [Там само].

Така груднева стабілізація депозитів пояснюється переоцінкою валютних депозитів, які скоротилися в доларовому вираженні на 1%, але зросли в перерахунку на гривню на 13,2% [5, с. 22].

Комерційні банки є надзвичайно чутливими до будь-яких змін економічної ситуації в державі, тому коливання валютних курсів, рівня інфляції, зміни параметрів державного бюджету, політичні події закономірно призводять до корегування структури банківських активів і пасивів.

У сприятливих або стабільних макроекономічних умовах протягом тривалого періоду стабільності курсу національної валюти, помірному рівню інфляції та бюджетного дефіциту, в умовах розвитку конкуренції, ефективної та популярної влади обсяги залучення й терміни розміщення банківських активів і пасивів зростають; операції в гривнях поступово витісняють і заміщують операції в іноземній валюті; державні підприємства поетапно втрачають свою частку на ринку кредитних ресурсів; фізичні особи стають дедалі активнішими вкладниками; процентні ставки поступово знижуються.

Натомість в умовах економічної чи політичної нестабільності на ринку починають скорочуватися терміни залучення пасивів і розміщення активів; зростає популярність іноземної валюти як інструменту заощадження й розрахунків; заморожуються довгострокові проекти, зокрема в будівництві, транспорті, зв'язку; реальний сектор економіки відчуває дефіцит ресурсів, населення втрачає довіру до банківських вкладів; у свою чергу банки зменшують обсяги кредитування фізичних осіб; зростають депозитні ставки [6, с. 26].

Основні показники діяльності банків України за 2000-2008 роки наведені в таблиці 1.

Таблиця 1. – Основні показники діяльності банків України за 2001-2008 роки¹

Показники	Роки								Темпи зростання за 2008 р.	Приріст за 2000-2008 рр., рази
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008		
Кількість зареєстрованих банків	189	182	179	181	186	193	198	198	-	1.05
Загальні активи, млн грн	50785	67774	105539	141497	223024	353086	619004	973332	157	19.1
Кредитний портфель, млн грн	32097	46736	73442	97197	156385	268688	485507	792384	163	24.7
Питома вага кредитного портфеля в активах, %	63.2	69	69.6	68.7	70.1	76.1	78.4	81.5	-	1.3
Власний капітал банків, млн грн	7915	9983	12882	18421	25451	42566	69578	119263	171	15.1
Адекватність власного капіталу, %	13.97	13.25	13.29	13.34	13.49	13.40	13.67	13.74	101	0.98
Зобов'язання банків, млн грн	39676	53913	87352	115927	188427	297613	529818	805823	152	20.31
Депозити фізичних осіб, млн грн	11165	19092	32113	41207	75542	106078	163482	213219	130	19
Питома вага депозитів фізичних осіб у банківських зобов'язаннях, %	28.1	35.4	36.8	35.5	38.5	35.06	30.9	26.5	-	0.94
Рентабельність активів	1.27	1.27	1.04	1.07	1.31	1.61	1.50	1.03	69	0.8
Рентабельність капіталу	7.50	7.97	7.61	8.43	10.39	13.52	12.67	8.51	67	1.13

¹ Складено за www.bank.gov.ua.

Проведене дослідження дало змогу обґрунтувати сутність та особливості депозитної політики комерційних банків в Україні. Аналіз проблем дозволив сформулювати певні висновки.

Висновки

1. При здійсненні депозитних операцій комерційним банкам доцільно дотримуватися таких принципів:

- депозитні операції організуються таким чином, щоб сприяти отриманню банком прибутку чи створювати умови для отримання прибутку в майбутньому;

- у процесі організації депозитних операцій варто прагнути урізноманітнення суб'єктів депозитних операцій та поєднання різних форм депозитів;

- при здійсненні депозитних операцій слід забезпечувати взаємозв'язок та взаємоузгодженість між цими операціями та операціями з видачі позик за термінами та сумами депозитів та кредитних вкладень;

- має проводитися гнучка депозитна політика з метою підтримання оперативної ліквідності балансу комерційного банку;

- організуючи депозитні операції, банківська установа повинна прагнути того, щоб резерви вільних (не залучених в активні операції) коштів на депозитних рахунках були мінімальними; необхідно вживати дієві заходи щодо розвитку банківських послуг та підвищення якості й культури обслуговування, що сприятимуть залученню депозитів.

2. Визначено, що створення раціональної системи депозитних рахунків та можливості акумулювання залучених коштів об'єктивно обмежуються та виз-

начаються зовнішніми факторами:

- рівнем економічної активності;
- рівнем розвитку регіону;
- можливістю альтернативних вкладень;
- інфляційними очікуваннями та ін.

3. Можливості залучення коштів різко зростають у період економічного піднесення. У період економічної кризи чи застою можливості залучення тимчасово вільних грошових коштів різко скорочуються з огляду на такі фактори: скорочується платоспроможність як підприємств, так і населення, а очікування інфляції породжують підвищений попит на споживчі товари та вкладення в реальні активи – нерухомість, коштовності, антикваріат тощо.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бартош О. М. Депозитна політика банку та основні етапи її формування / О. М. Бартош // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2008. – № 3. – С. 97–101.

2. Завадська Д. Оптимізація кредитно-депозитної стратегії комерційного банку / Д. Завадська // Банківська справа. – 2004. – № 3. – С. 87–91.

3. Кириленко В. Аналіз депозитної бази банку / В. Кириленко // Банківська справа. – 2007. – № 5. – С. 31–38.

4. Грошово-кредитна політика НБУ в 2008 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.

5. Довгаль Ж. Фінансова стійкість банківських установ у період економічної кризи / Ж. Довгаль // Вісник Національного банку України. – 2009. – № 4. – С. 20–26.

6. Гладких Д. Структура банківських кредитів і залучення коштів як дзеркало економічного здоров'я держави / Д. Гладких // Вісник Національного банку України. – 2005. – № 11. – С. 26–33.

A. Cherep, T. Dvygun

DEPOSIT POLICY AND ITS ROLE IN SECURING COMMERCIAL BANK SUSTAINABILITY

The purpose of the investigation is determination the commercial bank deposit policy, its realization mechanist and its role in providing the commercial bank with stable position. Role and place of deposit policy of commercial bank in providing of efficiency of functioning of bank institute are shown, its intercommunication with stability of money-and-credit market in Ukraine.

Keywords: deposit operations, money resources, interest rates, commercial bank, deposits.

© А. Череп, Т. Двигун

Надійшла до редакції 22.04.2009

№ 4 (95) червень 2009 р.